

Биљана Дојчиновић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
biljanadn@gmail.com

821.163.41-14.09:050.488(497.11)КЊИЖЕНСТВО
https://doi.org/10.18485/ai_pesnikinje.2018.ch11

СРПСКЕ ПЕСНИКИЊЕ У КЊИЖЕНСТВУ – ЧАСОПИС, ЗБОРНИК, БАЗА¹

У овом излагању биће речи о томе колико и како су српске песникиње представљене у пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја под називом *Књиженство, историја и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*. Као пројекат чији је основни циљ ревитализација и ревалоризација женског књижевног стваралаштва, списатељског и преводилачког, *Књиженство* се бави и песникињама, али садашњи резултати показују да их је много мање него прозних ауторки. Иако је часопис *Књиженство* у првом броју, из 2011. године, отворио сталну рубрику „Женска књижевност и култура“ управо текстовима о делима песникиња, од Јефимије до Данице Марковић, у наредним бројевима много је мање радова о поетским делима. У разматрању часописа посебна пажња биће посвећена бројевима 5 и 6, јер су то својеврсни зборници са конференције одржане 2015. године, под називом *Шта је књиженство?* Резултати ће потом бити упоређени са присуством песникиња у штампаном зборнику *Књиженство* и истоименој бази података. У другом делу рада биће изнети неки занимљиви и мање познати примери дела српских песникиња.

Кључне речи: српска књижевност, историја књижевности, књиженство, песникиње, дигитална хуманистика.

¹ Текст је настао у оквиру пројекта бр. 178029 Министарства просвете и науке Републике Србије *Књиженство – историја и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*. Посебно захваљујем на сарадњи Одељењу посебних фондова Народне библиотеке Србије.

Давне 1929. писала је Вирџинија Вулф у *Сојсџивеној соби* да је историја женске књижевности препуна лакуна и та се констатација, додуше тек пола века касније, пренела и у истраживања женске књижевне традиције у појединачним језицима и културама, од енглеског до кинеског и даље. У свима се без разлике показало да је тешко успоставити континуитет женског стваралаштва, не само зато што у појединим периодима жене нису стварале, већ и зато што је много тога што су створиле потонуло у заборав.

И у српској књижевности је такав случај – осим Исидоре Секулић и Десанке Максимовић, нема много женских имена у уџбеницима и историјским прегледима српске књижевности, нити у антологијама. Скоро узгред помињу се Јефимија и Милица Стојадиновић, Даница Марковић и можда ту и тамо још по неко име, увек укратко представљено. Осамдесетих година прошлог века², под утицајем феминистичке критике и гинокритике, оживело је интересовање за реконструкцију српске женске књижевне историје, али је тек од средине деведесетих година почело стварно трагање за несталим или занемареним значајним именима. У томе је велику улогу одиграла рубрика „Портрет претходнице“ у часопису *ProFemina* који је почео да излази 1995. године, и у којој су представљене књижевнице и интелектуалке попут Драге Дејановић, Данице Марковић, Јулке Хлапец-Ђорђевић и других. Текстови о ауторкама објављивани су и у другим часописима, али се на прву монографију посвећену овој теми чекало до 2000. године.

2 В. сепарат часописа „Женско писмо“, часопис *Књижевности* из 1986. године са скупа у Дубровнику.

Конструисање историјског следа

У покушајима реконструисања женске књижевне традиције најчешће се полази од једне, кључне, примарне фигуре. То је нека врста потраге за претком, претходницом, прамајком, о којој говоре и Вирџинија Вулф, али и феминистичке теоретичарке попут Сандре Гилберт и Сузан Губар, на пример. Вирџинија Вулф помињала је, на пример, Афру Бен као значајну личност јер је прва жена која је зарађивала пишући, али и Џејн Остин као ауторку која се изборила у естетском смислу са изразито мушким језичким наслеђем оличеним у гломазној реченици. Најзад, сама Вирџинија Вулф постала је кључна претходница феминистичке теорије.

У српској књижевности потрага за прамајкама најчешће нас води до Јефимије, која је хронолошки на почетку овог низа, или до Милице Стојадиновић Српкиње која, као романтичарка, може бити прва модерна ауторка – зависно, наравно, од тога како разумемо сам појам „модерна“. Јефимијино³ прво дело јесте „Туга за младенцем Угљешом“ – две дуже реченице које представљају дубоко личну, емоционалну молитву и изражавају тугу због смрти малог сина⁴, угравиране у сребру. Песма је и вотивни предмет – двострука иконица коју је поклонила манастиру Хиландару. Исти је случај и са друга два њена сачувана дела која су предмети не само књижевне, већ и уметничке вредности. *Мољење Господу Исусу Христју* настало је 1398/99. године а текст је извезен на завеси за царске двери, коју је Јефимија даровала Хиландару, где се и данас чува. *Похвала кне-*

3 <http://knjizenstvo.etf.bg.ac.rs/sr/authors/jelena-mrnjavcevic-jefimija>

4 В. текст Јелене Пилиповић о томе <http://www.knjizenstvo.rs/magazine.php?text=27>.

зу *Лазару* извезена је сребрном позлаћеном жицом на атласу. Јефимија је покров наменила Лазаревој задужбини Раваници а сада се чува у Музеју Српске православне цркве.

Прва ауторка у хронолошком низу која је своје радове објавила јесте Еустахија Арсић. Она је рођена у породици Цинцић из Ирига 1776. године, а умрла је 1843. Своју књижевну каријеру започела је после удаје за Саву Арсића, што је њој био трећи брак. Велики узор јој је био Доситеј Обрадовић, а она сама је била пропаторка просветитељских идеја. Још једна претходница јесте Милица Стојадиновић Српкиња (1828-1878), романтичарска песникиња тужне судбине. У публикацији *Српкиња* из 1913. године она се најчешће помиње као прамајка српских књижевница. Национални занос у раним родољубивим песмама учинио ју је познатом, али се њеним најбољим делом сматра дневник *У Фрушкој јори 1854*. „Врдничка вила“, како су је звали, рођена је у Срему који је тада био део Аустријског царства, а умрла је у беди у Београду. Дневник о једном „вилинском лету“ с једне стране је романтичарски текст сачињен од разнородних опажања, превода, записа народних умотворина, сујеверја, обичаја, прича и песама, а с друге стране јесте текст који је сведочио о последњим срећним годинама њеног живота. По томе што описује једну другачију стварност, скривену испод појавног света, као и по фрагментарности, иначе уобичајеној у романтичарским дневницима, то је такође и специфичан женски текст⁵.

Списак претходница, прамајки могао би битно да се прошири од краја 19. и почетка 20. века. Модер-

5 В. о томе <http://www.zenskestudie.edu.rs/izdavastvo/elektronska-izdanja/istrazivanja/zavera-necitanja/69-transcribing-the-voice-of-the-mother-the-diary-of-milica-stojadinovic-srpkinja>

низација друштва подразумевала је и промену положаја жена, боље образовање и већу заинтересованост за учешће у јавној сфери.

Књиженство – теорија и историја
женске књижевности

У другој деценији 21. века сам појам традиције добија потпуно другачији облик него што је то било пре двадесет и више година. О женској књижевној традицији више се не размишља као о непрекинутом низу у ком ваља попунити лакуне, већ као о структури налик на мрежу која никада не може бити потпуно завршена. За такав приступ можемо да захвалимо новим технологијама које су добиле сопствену примену у хуманистици и наишле на нарочито повољно тле у области женских студија. Заправо, у књижевној историји напор да се конструише мрежа, а не праволинијски низ утицаја, када је реч о женској књижевности, почиње да бива актуелан управо од модернизма, али тек са развојем дигиталне хуманистике добија оруђе које може да реализује потребу за не-праволинијским сагледавањем књижевног стваралаштва.

Пројекат *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915.* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије у периоду од 2011. године има за циљ да реконструише историју женске књижевности на српском језику као и да теоретизује њене специфичности, преобликујући постојеће, углавном западне, појмове и моделе. Сам термин *књиженство* звучи као комбинација речи *књига* и *женство*, односно, као кованица која би требало да означи женску књижевност. Међу-

тим, *књиженсѝво* није неологизам, већ термин⁶ близак речи *књижесѝво* која је била дублет за књижевност. Иво Тартаља бележи да дубровачки лексикограф Стули код речи *књижевсѝво* и *књиженсѝво* упућује: „види *књижевносѝ*“ (Тартаља 1975: 182). У савременој употреби, овај појам одговара свему ономе што женска књижевност тежи да обухвати – такозвану лепу књижевност, али и приватне облике изражавања као и оно што бисмо данас назвали публицистиком. Патинирани призвук речи *књиженсѝво* упућује на идеју књижевне историје, а њена обухватност у погледу онога шта *књижевносѝ* овде значи, срећно је здружена са термином *женсѝво* који као да подразумева, али и превазилази појмове женствености, женскости и феминизма.

Два основна елемента пројекта јесу дигитална база података и часопис. Дигитална база података *Књиженсѝво, историја и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године* садржи податке о стваралаштву српских књижевница од средњег века до 1915. године. Реч је о основним биографским и библиографским подацима, подацима о преводима, женским часописима, везама са другим књижевницама, српским и страним, међусобним утицајима, линковима који воде ка дигитализованим текстовима.

Књиженсѝво, часопис за студије књижевности, рода и културе профилисан је као међународни електронски часопис који се од другог броја налази и у бази података EBSCO. Повезан је са базом података *Књиженсѝво* са којом дели исту почетну адресу, www.knjizenstvo.rs, али и са другим електронским изворима преко линкова у текстовима. Његов опсег је географ-

6 ВИДЕТИ „књиженство“ у Речнику српскохрватског књижевног и народног језика, Књига IX.

ски, језички и хронолошки шири од опсега базе, јер у обзир долазе текстови који се баве и савременим и страним ауторкама. Излази једном годишње.

До сада је изашло седам бројева часописа *Књиженство*. У овом прегледу изложен је број текстова о песникињама у рубрикама Женска књижевност и култура и Библиографије. У првом броју од укупно 13 текстова и две библиографије имамо четири текста о песникињама – по један о Јефимији и Цвијети Зузорић и два о Даници Марковић. Две библиографије објављене у првом броју баве се делом Јелене Балшић и Мине Карацић, што значи да су опет у питању песникиње.⁷

У другом броју, чији је тематски фокус био на часописима, у двама наведеним рубрикама имамо једнаест, односно два прилога. Од тога су четири текста о песникињама, од којих је једна португалска Маркиза од Алорна, а остале три су Даница Марковић, Јованка Хрваћанин и Милена Павловић Барили. При томе је у сва три случаја из српске књижевности реч о прегледним текстовима који се баве укупним делом ауторке о

7 Пилиповић, Јелена. „Језик наговештаја: интертекстуално читање Туге за младенцем Угљешом“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018; Петаковић, Славко. „Цвијета Зузорић – светлост ренесансног Дубровника“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018; Ђурић, Дубравка. „Извођење новог теоријског оквира за читање поезије Данице Марковић у дискурсима српске историје књижевности“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018; Калинић, Снежана. „’Нечисте жуди’, ’минуле цвети’ и ’склопљени Верлен’: интимистички елементи поезије Данице Марковић“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018; Томин, Светлана. „Библиографија радова о Јелени Балшић (између 1366. и 1371 – 1443); Гордана Ђоковић, „Мина Карацић Вукомановић (1828-1894)-селективна библиографија“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018; Ђоковић, Гордана. „Мина Карацић Вукомановић (1828-1894)-селективна библиографија“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018.

којој је реч, не само њиховим поетским стваралаштвом. Једна од укупно две библиографије посвећена је Јефимији⁸.

Број три часописа *Књиженство* садржи укупно 14 текстова у рубрици Женска књижевност и култура и један библиографски прилог. У првој рубрици два су текста посвећена песникињама и оба су прегледи националног стваралаштва – Српкиња у средњем веку и турских ауторки. У овом броју нема библиографског прилога о песникињама⁹.

Број четири има исти број прилога у обе рубрике као и претходни број. Међу 14 текстова налазе се пет који се баве песникињама, с тим што је један општег карактера – говори о песникињама старог Дубровника. Један текст је посвећен певачици Слепица из Гргуреваца, а од преостала три, текстови о Еустахији Арсић и Милицы Стојадиновић Српкињи баве се шире делом ових ауторки, док је само текст о Драги Дејановић фокусиран на њену поезију¹⁰.

-
- 8 Anastácio, Vanda. „Poetry and Feminine Crafts in the Letters of the Young Marquise of Alorna (1750-1839)“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018; Душанић, Дуња. „’Рат је био највиша школа моја, а несумњиво и општа’: Први светски рат у делу Данице Марковић“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018; Ахметагић, Јасмина. „Писање као чежња за саговорником - Књижевно дело Јованке Хрваћанин“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018; Кох, Магдалена. „Транскултурална личност у покрету или Форме номадизма Милене Павловић Барили“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018; Томин, Светлана. „Библиографија радова о монахињи Јефимији (око 1349 – 1405)“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018.
- 9 Томин, Светлана. „Допринос жена српској култури средњег века“. *Књиженство* 3 (2013). Веб. 28. 05. 2018; Јовић, Ида. „Жене писци у турској књижевности“. *Књиженство* 3 (2013). Веб. 28. 05. 2018.
- 10 Петаковић, Славко. „У сенци ловоровог венца – поетесе старог Дубровника“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018; Делић, Лидија. „Усмена епика vs. Царство небеско: случај Слепе из Гр-

Број пет часописа *Књиженство* карактеристичан је по томе што је то први део зборника радова са конференције *Шта је Књиженство?*, одржане у октобру 2015. године. У рубрици Женска књижевност и култура налазе се чак 24 рада, од којих су четири посвећена песништву. Један рад говори о усменим лирским песмама, док су остала три посвећена савременим песникињама из Србије и Босне: поезији Марије Кнежевић, Бисере Аликадић, Радмиле Лазић и Фериде Дураковић¹¹. Библиографија у овом и наредном броју уопште нема.

У броју шест, другом по реду у ком се објављују радови са конференције *Шта је Књиженство?* текстова је укупно 12, од чега су три о поезији: број отвара текст о српској поезији од 1970. године, потом следи текст о Десанки Максимовић и текст о народној лирској поезији¹².

гуреваца“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018; Јовићевић, Татјана. „Глас из потиснутог наслеђа“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018; Калинић, Снежана. „Српкиња брани ‘Списатељку’: апологетски дискурси у дневнику Милице Стојадиновић Српкиње“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018; Свирчев, Жарка. „Поетски еротопис Драге Дејановић“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018.

- 11 Вукмановић, Ана. „Женске песме: осврт на родну димензију усмених лирских песама“. *Књиженство* 5 (2015). Веб. 28. 05. 2018; Бечановић-Николић, Зорица. „Симболичко посредовање женског доживљаја света и женског стваралаштва у поезији усмених лирских песама Марије Кнежевић“. *Књиженство* 5 (2015). Веб. 28. 05. 2018; Bašić, Adisa. „Spoj erosa i humora u ljubavnoj poeziji Bisere Alikadić i Radmile Lazić: pjesme o braku, brakolomstvu i nekonvencionalnoj ljubavi“. *Књиженство* 5 (2015). Веб. 28. 05. 2018; Denić-Grabić, Alma. „Kako spisateljica sagledava domovinu: artikulacija ženskog glasa u poeziji Feride Duraković“. *Књиженство* 5 (2015). Веб. 28. 05. 2018.
- 12 Ђурић, Дубравка. „Субјект који пише и субјект који се конструише у српској женској поезији након 1970. године“. *Књиженство* 6 (2016). Веб. 28. 05. 2018; Петаковић, Славко. „Метафизичко залеђе у збирци Десанке Максимовић Трајим помиловање“. *Књиженство* 6 (2016). Веб. 28. 05. 2018; Прентић,

У броју седам, из 2017. године, од укупно 11 текстова и две библиографије, ниједан прилог није посвећен поезији.

Укупно је за седам година у наведеним рубрикама објављено 99 текстова и осам библиографија, од чега је поезији посвећено 20 текстова и три библиографије. То је мање од једне четвртине текстова и мање од трећине библиографија. Када се узме у обзир да међу урачунатим радовима постоји и већи број прегледних текстова у којима поезија или песникиње стоје уз друге жанрове или ауторке других жанрова, видимо да поезија има прилично потиснуто место у овој потиснутој књижевности. И мада историја српске женске књижевности почиње поезијом, статус овог жанра касније је прилично ослабљен. Одговор на питање – зашто је то тако – морао би да обухвати друштвене и историјске околности, па тек онда књижевнотеоријски контекст и кретања у књижевности „главног тока“ . У неким другим књижевностима жене су радије и више писале прозу јер су тако, барем од средине 19. века, могле да зараде за породицу. Поезија сигурно није рентабилна у том смислу, али је вероватно да осим економских постоје и књижевни разлози за ову скрајнутост поезије. Када је о женској књижевности реч такође, увек постоји и питање колико ми о њој заправо знамо – можда нам тек предстоје велика открића у погледу поезије унутар књиженства.

Осим тога, у овом прегледу прилога у часопису *Књиженство* закључно са седмим бројем, наслућујемо и неке проблеме у класификацији песникиња као српских. Шта, на пример, чинити са транскултуралном

Ања. „Културни модели мушко-женских интеракција у народној лирској љубавној поезији“. *Књиженство* 6 (2016). Веб. 28. 05. 2018.

појавом попут Милене Павловић Барили која је писала на више језика? Као и са њеном, али не само њеном трансмедијалношћу – сликарке и песникиње у исто време? Неки од одговора понуђени су у поменутом тексту у часопису *Књиженство*, али у сваком случају остаје упитаност у вези са класификацијама које су у употреби.

Зборник *Књиженство*

Зборник под истим насловом као и пројекат – *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*, објављен је 2015. године у издању Филолошког факултета Универзитета у Београду,¹³ као својеврстан историјски преглед развоја женског књижевност стваралаштва од 15. века до средине 20. века. Од укупно 22 текста, осам је посвећено песникињама или су у питању прегледи који обухватају и поетска дела. Радови о Јефимији, Цвијети Зузорић, Даници Марковић,¹⁴ Српкињама у средњем веку, песникињама старог Дубровника, Слепици из Гргуреваца, Еустахији Арсић, Драги Дејановић, те библиографија Мине Карацић, допуњени су текстовима о Милице Стојадиновић Српкињи и Аници Савић Ребац¹⁵. Зна-

13 *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*, уредиле Биљана Дојчиновић, Александра Вранеш, Зорица Бечановић-Николић, Филолошки факултет, Београд, 2015.

14 Текст Снежане Калинић из броја 1 часописа *Књиженство*, в. фусноту 8.

15 Дојчиновић, Биљана. „Матерински глас у дневнику Милице Стојадиновић Српкиње“. *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*. Биљана Дојчиновић, Александра Вранеш, Зорица Бечановић-Николић (ур.). Београд: Филолошки факултет, 2015. 113-128. Штампа-

чајно је што у овом прегледу скоро половину имена чине песникиње или ауторке које су писале и поезију, поред других жанрова.

База *Књиженсѝво*

Од 170 ауторки које се у овом тренутку налазе у дигиталној бази *Књиженсѝво*, које су почеле да пишу у периоду до 1915. године, за њих 39 знамо да је писало поезију. То је скоро четвртина, при чему ту нису урачунате оне које су о поезији писале, или су је преводиле. Такође нема народних певачица, јер је овде реч о писаној књижевности. Тих 39 ауторки јесу следеће:

1. Еустахија Арсић
2. Јелена Балшић
3. Цвијета Бингулац
4. Аница Бошковић
5. Екатерина Браћевачки – Јовановић
6. Ана Видовић
7. Рада Веселинова
8. Хипатија Милица Влашковић
9. Софија Вујић Максимовић
10. Драга Дејановић
11. Јелена Ј. Димитријевић
12. Наталија Ђорић
13. Цвијета Зузорић
14. Љубица Ивошевић Димитрова
15. Јефимија
16. Драга Јовановић

но; Душанић, Дуња. „Један потпун човек: о хеленизму Анице Савић-Ребац“. Биљана Дојчиновић, Александра Вранеш, Зорица Бечановић-Николић (ур.). Београд: Филолошки факултет, 2015. 317-334. Штампано.

17. Викторија Југовић Рисаковић
18. Мина Карацић-Вукомановић
19. Славка Кузмановић
20. Јелена Јела Кујунџић
21. Анђелија Лазаревић
22. Даница Марковић
23. Милена Миладиновић
24. Милица Мишковић
25. Даринка Неранџић – Брашованова
26. Даринка Одовић
27. Јелена Поповић
28. Јела Поповић Спасић
29. Мара Радованова
30. Зорка Даница Рашковић
31. Кристина Кика Ристић
32. Аница Савић-Ребац
33. Анђелија Станић Спајић
34. Милица Стојадиновић
35. Јулка Стратимировић
36. Ангелина Тијанић
37. Милица Хребељановић
38. Јованка Хрваћанин
39. Даница Чакловић

Међу њима има познатих и више или мање признатих песникиња, попут поменутих Данице Марковић, Анице Савић-Ребац и Милице Стојадиновић Српкиње, али и оних које су написале или објавиле тек по једну песму, или се о њиховим песмама зна да су постојале, али ниједна није сачувана, попут Цвијете Зузорић. Може се поставити и питање граничних песникиња, каква је Рада Веселинова чија је песма о Кнезу Милошу објављена у *Задавнику* Димитрија Давидовића 1834. испевана сасвим у духу усмене поезије. Или,

можемо се упитати о песмама у прози, попут оних које је писала, на пример, Анђелија Лазаревић,¹⁶ чији се велики опус углавном састоји од прозних дела.

Најзад, постоје и ауторке које су много познатије по свом прозном опусу, али имају дуг стаж и у поезији. За то је карактеристичан случај Јелене Димитријевић, о чему ће бити речи у преосталом делу овог рада. Јелена Ј. Димитријевић објавила је 1894. године у Нишу прву и једину збирку поезије, *Песме*, са поднасловом *Књиџа њрва*. Иако се једна од песама из те збирке, „Сунце јарко“, певала као народна, а песма „Баба-Краса“ била веома позната, никада није објављен други том њене поезије. При томе, Јелена Димитријевић је наставила да пише поезију дуго после ове збирке и објављивала је по часописима као што су *Жена*,¹⁷ *Вардар* и други. У Народној библиотеци Србије, где се чува њена заоставштина, постоји пет свезака у којима су њене песме – углавном као уредни преписи, али су понеке и дорађиване и дотериване у самим свескама. Те свеске носе наслове *Сѣларински џласови 1887-1900* (садрже песме до 1918. године), *Из Нової Свеџа* (песме од 1919 – 1927); *На Океану и Преко Океана* (свеска садржи избор и преписе песама из претходне збирке), *К Сунцу за Сунце – У љаклу рај* (1926-1927), и *К*

16 Врапци

Слетеше ми на руку врапци из парка луксембуршког, гладни и прозебли, влажни од новембарске магле. Слетеше на руку мени, непознатој и страној, да позобају неколико мрва које сам им пружио на длану. Бог, који се брине о тицама небесним, хоће ли се сетити и мене?

Неповерљиво окрећу главе и гледају ме округлим очима, стресају влажно перје, одлећу и губе се у магли. Ивицом великог базена хвата се лед... Бог, који се брине о тицама небесним, хоће ли икад помислити и на мене?

17 В. прилог 1, фотографију странице из часописа *Жена* из 1909. године, са песмом „На тераси“. Захваљујем Ани Коларић што ме је упутила на овај извор.

Сунцу за Сунце II која садржи само три песме из 1927. и 1929¹⁸. Поред тога, постоји и свеска са песмама на француском језику, *Au soleil couchant* (*Кад сунце зађе*, у којој су песме датирани од 1926-1932).¹⁹

Поезија Јелене Димитријевић у рукописним збиркама може да се чита упоредо с њеном прозом. Многе песме делују као дневничке или путописне белешке и за разумевање ове ауторке свакако је неопходно проћи кроз тај део њене заоставштине. Често нас већ и наслови упућују на везу са прозним делима, као што је случај са песмом „Американка“ која се онда повезује и са путописом из Америке, али и приповетком истог наслова²⁰.

Из рукописа *Стираринске* песме издвојила бих следеће песме јер описују различита расположења Јелене Димитријевић.

Неспоразум

Госпођица једна и ја, пре два дана
Прошетале смо се до Калемегдана
У друштву човека масна и дебела...

Док је он правио масне алузије:
Треба да смо горде, с нама је геније,
Дотле због њега ја сам црвенила.
(1909?)

18 В. прилог 2, преглед наслова песама у свескама у Народној библиотеци, осим свеске на француском језику.

19 В. Прилог 3, четири песме из рукописне збирке *Кад сунце зађе*, у преводу Владимира Ђурића.

20 В. о тој приповеци и путопису текст Јелене Милинковић: „Јелена Димитријевић, *Српски књижевни иласник* и Америка“ у зборнику *Чијаше ли Јелену Димитријевић?: зборник радова са Округлог стола одржаног, 9. 4. 2016*. Биљана Дојчиновић и Јелена Милинковић (ур.). Београд: Филолошки факултет, Универзитет у Београду, 2018. 95-118. Штампано.

У овој песми упознајемо Јелену Димитријевић у једној неугодној ситуацији која у песми изгледа готово шаљива. Њена карактеризација саговорника „човека масна и дебела...“ открива нам бес и љутњу на које ретко наилазимо у њеној прози.

Другачија по тону јесте песма „Кад се стари“ из 1912, од које доносим само прву строфу, довољну за илустрацију осећаја смањивања света и меланхолије услед неумитног тока времена.

Лице нам се бора, косе наше седе
И наша се чула тупе, срце хлади
С хоризонта што се узи боје бледе
Обмане се губе и престају наде ... (1912)

Из прве свеске, *Сџарински ѓласови* у целини доносимо сонет „Утеха“ посвећен погибији њеног мужа 1915. године.

Утеха

И заклопара скелет, звекну коса –
Ко клас у пољу ти си тако пао.
Не! Борит' си се и са Смрћу знао,
И ту си био херој, пун поноса.

Борбу водисте четири дана бела
Она би кобац, а ти сиви соко.
И склопи своје соколово око:
Ти паде – Смрт је победу однела.

Ал' добри друже, пао си баш тада
Кад човек као лист са горе пада:
Мре да живе они што ће да се роде.
С борцима паде, јер си борац био;

Херојима се херој придружио
С милионима најбољих ти оде.
1915.

Из рукописа *Из Нової Свеїа и На Океану и Преко Океана* издвајамо „Песму о Мени“. Њен витменовски наслов и податак о месту и времену настанка, Њујорк 1920, чине је посебно занимљивом – витменовска инспирација и један другачији или јаснији поглед на свет него раније што је било. Песма се завршава стиховима:

Лађа сам што носи глоб и васиону,
Сав видљив и невидљив свет.

што подсећа на Витменову „Песму о Себи“
(*Song of Myself*).

У стиховима „Како је Бог (или природа, једно исто)“ отвара се једно ново могуће тумачење религиозности Јелене Димитријевић. Наиме, њено непорециво православље и отвореност према другим религијама, пре свега муслиманској, творе слику изузетне идентитарне свести и толерантности. У овој песми она, управо примедбом у загради, иде и корак даље, проширујући свој концепт Бога на саму природу²¹.

На самом крају другог дела рукописне збирке *К Сунцу за Сунце* налази се и песма

„Чудно пиће – пут“, у којој каже:

„... И што га више пијем
Све већу осећам жеђ“

21 В. текст

Песма је датирана у 1929. годину, када су се њена велика путовања увелико завршила. Али, мада у једној од песама на француском изгледа као да се спрема на оно последње путовање, „мистичко путовање“, како и гласи наслов те песме²², она ће ипак, нешто касније, записати:

Пре него што Смрт једном буде дошла да ме поведе

У очекивању њене неизбежне посете,
А према врховном закону Вечности,
Осетих жарку жељу и задобих необичну смелост
Да развијем своја крила, толико заморена од лутања,
Још једном.

Та се песма не зове ни по каквом мистичном пределу, већ једноставно и очекивано – „Париз“.

Отуда би објављивање ових рукописних збирки, или, барем, избора из њих, открило једно ново и занимљиво лице ауторке Јелене Димитријевић: њене интимне доживљаје и кретања, њену религиозност која се граничи са пантеизмом и мистицизмом, али и њену вољу и жељу за животом и за тим чудесним пићем које нас наводи да иштемо још и још – путовањем. Хипотетичке *Јеленине Песме II* упознале би нас са овом уздржаном женом на један нов и занимљив начин.

22 Песма „Мистичко путовање“ почиње овако:
Сремаш ли се то за путовање, о, душо моја!
Куд ћеш, камо ли ћеш?
Према каквим просторствима ћеш управити свој лет
Пошто се ослободиш тесног, сабласног кавеза
Свог уског и тавног боравишта
– где си чамила, јадна заточенице, у тами –
Мог тела?

Закључак

Поезија, као један од три основна књижевна рода, имала је значајну улогу у развоју српске женске књижевности. Та линија почиње од песничких дела монахиње Јефимије, песме изгравиране у сребру или извезене позлаћеном сребрном нити на атласној свили. Већ нам и ови подаци сугеришу посебност поетског израза као књижевног рода који је с једне стране имао повлашћен статус и везивао се за аристократију, да би с друге стране, у песмама народних певачица или оних спеваних по узору на њих, поезија припадала талентованим гласовима из народа. У каснијим временима, поезија је место за ширење националне свести или за изражавање најдубљих личних доживљаја.

Подаци о заступљености песникиња у часопису, зборнику и бази *Књиженство* показују да је поезија мање заступљена од прозе, али да је и даље присутна. У зборнику који представља преглед стваралаштва до средине 20. века песникиње чине знатан део приказаних ауторки, док у бази чине тек једну четвртину. Но, подаци у бази не творе завршену и заокружену целину – нова открића су могућа²³ и зато би било неопрезно давати било какав коначан суд. Уместо тога, можда је најбоље позвати све читаоце овог текста да прочитају не само радове који се у њему помињу, већ пре свега, поезију ауторки о којима је реч.

23 Управо је током писања овог текста изашла из штампе антологија *Исцок српске поезије* у којој се појављује податак о Ради Веселиновој.

Извори и литература

- Ахметагић, Јасмина. „Писање као чежња за саговорником - Књижевно дело Јованке Хрваћанин“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018.
- Anastácio, Vanda. „Poetry and Feminine Crafts in the Letters of the Young Marquise of Alorna (1750-1839)“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018.
- Bašić, Adisa. „Spoj erosa i humora u ljubavnoj poeziji Bisere Alikadić i Radmile Lazić: pjesme o braku, brakolomstvu i nekonvencionalnoj ljubavi“. *Књиженство* 5 (2015). Веб. 28. 05. 2018.
- Бечановић-Николић, Зорица. „Симболичко посредовање женског доживљаја света и женског стваралаштва у поезији усмених лирских песама Марије Кнежевић“. *Књиженство* 5 (2015). Веб. 28. 05. 2018.
- Вукмановић, Ана. „Женске песме: осврт на родну димензију усмених лирских песама“. *Књиженство* 5 (2015). Веб. 28. 05. 2018.
- Делић, Лидија. „Усмена епика vs. Царство небеско: случај Слепе из Гргуреваца“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018.
- Denić-Grabić, Alma. „Kako spisateljica sagledava domovinu: artikulacija ženskog glasa u poeziji Feride Duraković“. *Књиженство* 5 (2015). Веб. 28. 05. 2018.
- Димитријевић, Јелена Ј., рукописи, Одељење посебних фондова Народне библиотеке Србије.
- Димитријевић, Јелена Јов. Песме, Књига прва. Ниш: Прва нишка штампарија Ж. Радовановића, 1894. Штампано.
- Дојчиновић, Биљана. „Матерински глас у дневнику Милице Стојадиновић Српкиње“. *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*. Биљана Дојчиновић, Александра Вранеш, Зорица Бечановић-Николић (ур.). Београд: Филолошки факултет, 2015. 113-128. Штампано.
- Дојчиновић, Биљана, Вранеш, Александра и Бечановић-Николић, Зорица (прир.). *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*, Зборник радова. Београд: Филолошки факултет, 2015. Штампано.

- Душанић, Дуња. „’Рат је био највиша школа моја, а несумњиво и општа’: Први светски рат у делу Данице Марковић“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018.
- Душанић, Дуња. „Један потпун човек: о хеленизму Анице Савић-Ребац“. Биљана Дојчиновић, Александра Вранеш, Зорица Бечановић-Николић (ур.). Београд: Филолошки факултет, 2015. 317-334. Штампано.
- Ђоковић, Гордана. „Мина Караџић Вукомановић (1828-1894)-селективна библиографија“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018.
- Ђурић, Дубравка. „Извођење новог теоријског оквира за читање поезије Данице Марковић у дискурсима српске историје књижевности“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018.
- Ђурић, Дубравка. „Субјект који пише и субјект који се конструише у српској женској поезији након 1970. године“. *Књиженство* 6 (2016). Веб. 28. 05. 2018.
- Женско писмо*, темат. *Књижевност*, књ. LXXXIII, 1986 св. 8–9: 386–1490. Штампано.
- Јовић, Ида. „Жене писци у турској књижевности“. *Књиженство* 3 (2013). Веб. 28. 05. 2018.
- Јовићевић, Татјана. „Глас из потиснутог наслеђа“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018.
- Калинић, Снежана. „’Нечисте жуди’, ‘минуле цвети’ и ‘склопљени Верлен’: интимистички елементи поезије Данице Марковић“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018.
- Калинић, Снежана. „Српкиња брани ‘Списатељку’: апологетски дискурси у дневнику Милице Стојадиновић Српкиње“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018.
- Кох, Магдалена. „Транскултурална личност у покрету или Форме номадизма Милене Павловић Барили“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018.
- Књиженство – теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*. www.knjizenstvo.rs
- Књиженство*, часопис за студије књижевности, рода и културе <http://www.knjizenstvo.rs/magazine.php> Веб. 28. 5. 2018.
- Лазаревић, Анђелија. *Говор ствари*, прир. Зорица Хацић. Београд: Службени гласник, 2011. 13. Штампано.

- Милинковић, Јелена. „Јелена Димитријевић, Српски књижевни гласник и Америка“. *Чийајте ли Јелену Димитријевић?: зборник радова са Округлој сјоло одржаној*, 9. 4. 2016. Биљана Дојчиновић и Јелена Милинковић (ур.). Београд: Филолошки факултет, Универзитет у Београду, 2018. 95-118. Штампано.
- Младеновић, Власта (ур.). *Истиок српске поезије*. Неготин: Народна библиотека „Доситеј Новаковић“, 2018. Штампано.
- Огњановић, др Илија. „Опис живота и рада прве српске списатељице Евстатије пл. Арсић, рођ. Цинцић (1776–1843)“. *Српкиња. Илустрирани календар за наш женски свет за просју јодину 1897*. – Земун: Штампарија Јове Карамата (1896): 108–110. Штампано.
- Петакловић, Славко. „Цвијета Зузорић – светлост ренесансног Дубровника“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018.
- Петакловић, Славко. „У сенци ловоровог венца – поетесе старог Дубровника“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018.
- Петакловић, Славко. „Метафизичко залеђе у збирци Десанке Максимовић Тражим помиловање“. *Књиженство* 6 (2016). Веб. 28. 05. 2018.
- Пилиповић, Јелена. „Језик наговештаја: интертекстуално читање Туге за младенцем Угљешом“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018.
- Прентић, Ања. „Културни модели мушко-женских интеракција у народној лирској љубавној поезији“. *Књиженство* 6 (2016). Веб. 28. 05. 2018.
- Речник српскохрватској књижевној и народној језика*. Књига IX. Београд: Институт за српскохрватски језик, 1975. Штампано.
- Свирчев, Жарка. „Поетски еротопис Драге Дејановић“. *Књиженство* 4 (2014). Веб. 28. 05. 2018.
- Тартаља, Иво. *Теорија књижевности*. Београд: Завод за уџбенике, 2008. Штампано.
- Томин, Светлана. „Библиографија радова о Јелени Балшић (између 1366. и 1371 – 1443)“. *Књиженство* 1 (2011). Веб. 28. 05. 2018.
- Томин, Светлана. „Библиографија радова о монахињи Јефимији (око 1349 – 1405)“. *Књиженство* 2 (2012). Веб. 28. 05. 2018.
- Томин, Светлана. „Допринос жена српској култури средњег века“. *Књиженство* 3 (2013). Веб. 28. 05. 2018.

Јелена Ј. Димитријевић

Каг сунце зађе

превод Владимир Ђурић

Свеска I, песма 7

Жена

„Жена без љубави – биљка без сунца“
(оријентална изрека)

Када је жена млада,
Онда се не брине
Да ли ће имати децу
Јер у младости она је и сама
Дете
Свом мужу
Или љубавнику.

Али кад јој већ прође
Пролеће живота, па и лето,
Кад схвати да је више нико не воли,
Осети се, сиротица,
Напуштеном
Попут сирочета.

Јер жена воли нежност
Воли да буде милована
Стално, читавог живота,
Од прве своје доби, од оца, мајке,
Потом од мужа и пријатеља,
И најзад, од своје деце.

ГОД. I. БРОЈ 5.

ЖЕНА

МЕСЕЧНИ ЧАСОПИС ЗА ЖЕНЕ
ИЗЛАЗИ У НОВОМЕ САДУ
У РЕДОВАЈЕ: МИЛИЦА ЈАШЕ ТОМИЋА.

Издаји 1. сваког месеца. — Претплата за Угарску, Аустрију, Босну и Херцеговину, годишње 8 К.; на три месеца 2 К. За све друге државе 10 динара годишње. — Цене огласа на 2., 3., 4. страни насловног листа $\frac{1}{2}$ стране 4 К. Осмина стране у самој листу 2 К. 50 п — Рукописи шаљу се уредништву, претплата администрацији »Жене«, Нови Сад (Ujvidék). Поједини бројеви »Жене« стају 80 потура (један динар).

○ На тераси.

И ово је земља мирте и ловора,
Жутога лимуна, црнога чемпреса
Што врхом пробија плаветна небеса;
И овамо сунце рађа се из мора.

У сиве маслине обрасла је гора;
А по зидовима белим густа леса
Од модрог бршљана... Кактуса чудеса!
Овамо у злато облачи се зора.

Вртови зелени, куће беле боје —
Као да у језеру лабудови стоје!
Као снег се беле летње месечине.

На тераси, ноћу, кад спавају људи,
Слушам говор мора — у мени се буди
Нешто, и ја плачем с бола, и с милине.

Београд. **Јелена Ј. Димитријевић.**

Песма Х

Мистичко путовање

Спремаш ли се то за путовање, о, душо моја!
Куд ћеш, камо ли ћеш ?
Према каквим просторствима ћеш управити свој лет
Пошто се ослободиш тесног, сабласног кавеза
Свог уског и тавног боравишта
- где си чамила, јадна заточенице, у тами –
Мог тела?

Ти која си створена без творца, оживљена сопственим духом,
Ти која немаш дан рођења,
Нити ћеш познати дан смрти,
Нити знаш за године, вечна, мистична и мистериозна:
Кад будеш стресла крхку љуштуру –
Осуђену на пропаст у свом зачетку –
Уочи свог поласка: да ли ћеш певати Химну Слободе?

О, ти која си сишла овде доле незнано откуд,
Да би се прочистила за коначно успење:
Реци, према којој ћеш се сфери винути?
Јер то неће бити ни земаљска ни небеска сфера,
Већ нека трећа, атмосфера вечно блистава,
Којом ћеш јездити слободна, увек млада и светлом окупана.
О, душо моја! Смилуј се и кажи ми њено име.

Али у случају да та сфера, човеку незнана, нема име
Надени јој једно, свечано, узвишено и звучно,
Опиши ми пространство у коме ћеш се обрети
- не годинама и вековима, већ у бесконачном времену –
О, душо моја! Тако ти земаљских суза проливених,
Тако ти чежње твоје да се ослободиш мрске тамнице,
Преклињем те: реци ми! Реци, где ли ћеш отићи?

Песма XI

Исток

Источче! Хајдемо, мој драги, велики Источче!
Зар није он, тај Исток,
Моја младост, моја радост, моја љубав?
Често се сетим свог првог проласка
Једном од његових уских, завојитих уличица
Које се могу видети у Турској, Арабији или
Било где на Истоку.
Била је поплочана оштрим и неједнаким каменом
Где су спавали дубоким сном :
Овде један усамљени пас, онде кучка са штенцима...
Ипак, та улица или уличица учини ми се
Тако лепа! Ах, тако лепа!
Јер моје очи прелазише са једне решетке на другу
Сијајући, пламене,
А срце ми је тукло лудачки :
Иза сваког коцкастог отвора са решетком на прозорима
Замишљала сам једно округло око –
Округло као филцан или издужено као бадем –
Жарко око источњачке Лепоте
Које ме је, скривено иза прозорског кафеза,
Гледало и осмехивало се – заљубљено у мене...

О младости! О радости! О љубави!
У љубавној екстази замишљала сам
Не само очи
Него и лица толике Лепоте –
Лепо и сјајно лице као сунце Истока
Сунце које је овог јутра расуло своје злаћане зраке
Без разлике
По свим живим бићима : по самотним псима,
И кучкама са штенцима,
По равнодушним пролазницима
И занесеним шетачима,
Као и по неживим стварима : белим кућерцима,
Маленим, сличним дечјим играчкама.

О успомене, не само миле и драге,
Већ свете дакако!
Свете успомене моје прве младости
Успомене моје прве љубави!
О Источе, мој драги, велики Источе
Узвишени учитељу најплеменитијих осећања
Вере и Љубави –
Када би само ластавица могла да ти пренесе
Сваким својим новим доласком
Да сам те волела и да ти остајем занавек
Верна.

Песма XII

Париз

Пре него што Смрт једном буде дошла да ме поведе
У очекивању њене неизбежне посете,
А према врховном закону Вечности,
Осетих жарку жељу и задобих необичну смелост
Да развијем своја крила, толико заморена од лутања,
Још једном.

И да бих узнела дух, утучен суморним временом у коме
трајем,
Управих свој лет ка божанственом боравишту
Наука, Уметности и Лепоте,
К граду светлости, засењујућем попут страница из Библије,
Хтедох да оживим у својој души оно што је умрло.
Признајем да живот ипак има смисла.

Срце ме је тамо одвело без по муке
Као што ветар односи перо
Или лаки лист с дрвета
А пред изненадним заслепљујућим призором
Спонтано затворих очи :
Јер навикнуте на мрак, не би могле поднети светлост.

А кад их отворих, о, среће моје!
Каква лепота! Каква благодат! Каква величанственост!
И да бих боље сачувала у својој души
Све што тамо видех, а што створи дух и гениј
Једног даровитог народа –
Поново заклопих очи.

И тако, попут божјег верника у храму,
Обраћам се Свемоћnome, промењеним гласом, у верској екстази,
Те бацајући поглед унаоколо ускликнух :
О ти који си Краљ градова и Уточиште Лепоте

Тебе је небески Краљ предодредио
Да будеш метропола не само једне земље, иако велике и слав-
не, већ читавог света!

Песме Јелене Ј. Димитријевић у рукописима
Народна библиотека Србије,
Одељење посебних фондова

Старински гласови 1887- 1900.

Наслов песме	од стране број	напомена
Сећања	1	
Зарифа	3	
Из даљине	4	
Мртва љубав	5	
Љубав	7	
Вера	8	
Образина	9	
Петак	10	
Дервиш	12	
		Даље нема њене пагинације, користи ону одштампану на бележници
Увреда од пријатеља	15	
Оне зиме	17	
Тајна	17	
Драма на Босфору	21	
Два гроба	23	
Порука	25	
Баш остала	29	
Зора	35	
На Бејлербеју (?)	38	
После осам година	42	
Зашто ћутиш?	43	
Само ћутиш	44	
Бурма	45	
Срећа	46	
Чекања	47	
У њино пролеће	48	
Три Писма	50	

У јесење вече	55	
Вече и ноћ	56	
И онда	57	
Све узалуд	58	
Једно писмо	59	Гђици М. Ст. П
1900-1919.	61	
Фидијина Афродита	63	
Ево је Смирна	65	На Тракији 1900
	66	Истргнуто неколико страница, даље она пагинира
	75	
Поред Митилене	69	Размазано, не види се 40 одсто текста
Сафо	71	Размазано, не види се 60 одсто текста
	69	Убачени листови каро
	87	Наставља се на регулар- ном папиру бележнице, пагинација је штампана
Ноћна тишина	87	Цариград 1900
Север	88	Има два дела (1901)
Песма љубави	91	1902
На гробљу	93	1902
Јесењи дан	94	
Позна јесен	95	
Туга без узрока*	96	
У дубровачку ноћ	97	
Тајна душе	99	(Умрлом сестрићу Ч.Х-у) 1904
Под утиском сна	100	(Брату и сестри) 1904
Јесен	101	
У ноћи	102	1901
Хајдемо	104	1902

Прошлих зимњих дана	106	1901
Кад су ми руже	108	1902
Сузе срца	110	1905
Побуњена душа	112	
Њени браниоци	114	
Душа	115	
Проклетство	116	
Обмана	117	
Једна жеља	121	
Једна тајна	123	
Подсећање	124	
Неспоразум*	127	
Муж	128	
Тренутак	129	
После живота	130	1910
Моја љубав	131	et Mlle E. Garisson D'Estiblue
+ + +	134	Госпођи Б. (дописано другим мастилом) Исприповедана у муш- ком роду
Њена исповест	136	1912
Повезивање	138	1911
Измирење	139	Нашој Кати
Душино склониште	141	1911
При сусрету	143	1912
Кад се заборави	143	1912
Сумња	144	1912
Страх	145	1912
Оплакивање	146	1912
Вера	147	
Кад се стари*	148	149 је празна стр.
Чекање	150	Промена рукописа!
Кроз гудуру ...	151	1912
Спровод херија	155	1912

Из црних дана	156	Наслов циклуса
Утеха*	156	1915
На броду	157	1915
Асоциација	158	1915, Атина
После повратка	159	1915
У нашем врелу	161	23. новембра 1915.
Метаморфоза	163	1915
После другог повратка	164	Децембра 1915
У децембру 1915.	166	
Апотеоза	167	1917
Три песме	168	19. 10. 1918. Београд
	Пре- вене	
Последња ружа	173	Thomas Moore
После три године	175	Paul Verlaine
Перспектива	176	The. Gautie
Љубавне лествице		The. Gautie
Србија		William Bradford Buch
На Леманском језеру		William von Buch

Из новог Света

Океан (To Lady Ralph Paget)	1	На Атланском океану 1919.
Жеља на Океану	5	На Атланском океану 1919.
Смрт на Океану In memory of Unknown Lady	12	На Атланском океану 1919.
In memory of the Unknown Lady	18	На Атланском океану 1919.
Песма о Мени*	20	Њу Јорк 1920.
Пут	37	Њу Јорк 1920.
Dormitatio Сени наше Кате	49	Њу Јорк 1920
Woolworth - Building	59	Њу Јорк 1920
Носталгија	63	Њу Јорк 1920
Американка To Mrs Strong Phillips of New York	69	Њу Јорк 1920 На енглеском Check
Sundy School To Mrs. Wallace of New York	75	Њу Јорк 1920 На енглеском check
Песма Индијанчева To an Indian Lady	87	Њу Јорк 1920 На енглеском Check
Песма Американчева To Mr. Flagg, of Boston, Mass.	97	Бостон, 1920
Mayflower – Pilgrims To Mrs. Flagg of Benelton, Mass.	103	Плимут (Нова Енглеска), 1920.

Враћање	117	Њу Јорк 1920
У Туђини	123	Њу Јорк 1920
Визија	133	Њу Јорк 1920
Кад дође мало...	135	Њу Јорк 1920
The Eyes (To the little unknown boy)	137	Њу Јорк 1920 на енглеском
Don't Tell Me.. To Mrs. W.	139	Њу Јорк 1920 на енглеском
My Soul	141	Њу Јорк 1920 на енглеском
	II (прелешљено	149)
Кроз Андалузију	160	Гранада, јуна 1925.
У Бијарицу Непознатој Госпођи	181	Бијариц, јула 1926
Qui Somana Nous? Et Madame Armand	184	Paris, le 28 anuit+, 1926 + nejasno
У Празник Трешњина Цвета	179	Нико (Јапан), априла 1927
Spleen	191	Нико (Јапан), априла, 1927
United States American	198	Набројано 48 америчких држава

На Океану и Преко Океана

Океан (To Mrs. Elizabeth Frothingham)	1	На "Ротердаму" Атланским океаном 1919.
Жеља на Океану	6	На "Ротердаму" Атланским океаном 1919.
Смрт на Океану In memory of Unknown Lady	9	На "Ротердаму" Атланским океаном 1919.
In memory of ...	14	На "Ротердаму" Атланским океаном 1919.
Песма о Мени*	15	Њу Јорк 1920.
Пут	19	Њу Јорк 1920.
Дормитацио Сени наше Кате	26	Њу Јорк 1920
Woolworth - Building	32	Њу Јорк 1920
Носталгија	35	Њу Јорк 1920
Американка To Mrs Strong Phillips of New York	39	Њу Јорк 1920 На енглеском Check
Sunday School To Mrs. E. Wallace of New York	49	Њу Јорк 1920 На енглеском check
Песма Индијанчева To an Indian Lady	51	Њу Јорк 1920 На енглеском Check
Песма Американчева To Mr. Harry Flagg, of Boston, Mass.	57	Бостон, 1920
Mayflower – Pilgrims To Mrs. Harry Flagg of Benelton, Mass.	61	Плимут (Нова Енглеска), 1920.
Визија	71	Њу Јорк 1920
Кад дође мало на свет	73	Њу Јорк 1920
У Туђини	75	Њу Јорк 1920
Непролазна љубав	81	Њу Јорк 1920

К Сунцу за Сунце
У паклу рај

Наслов	од	напомена
Кроз Андалузију	3	
Мадона или Магдалена	13	Бијариц, јула 1926
Пред остварењем сна	18	Ђенова, 17. Новембра 1926.
Две Сфинге	21	Госпођи Ходи Шарауи
Индија	28	Misterious India with the ??? (нечитко), Београд, 1927
На Гангу кад Сунце изгрева	32	Бенарес, фебруара 1927
Подне у Пури	40	Пури, Бенгал, Индија, марта 1927
Вече у Пури	45	
Гејша Нами-Сан	48	Киото, априла 1927
У Празник ”Трешњин Цвет”	53	Никко (Јапан), априла 1927
Srleen	(67)	Токио, априла 1927
Србија	70	Токио, априла 1927
Јокохама	72	Априла 1927, у Јокоха-ми
На Тихом Океану	74	На ”??? Mary” (Тихом Океану), маја 1927
Хула-Хула	81	Хонолулу, маја 1927
Својим путем	86	Сан Франциско маја 1927
Шешир од Панаме	87	На ”Магнолији” (Панамским каналом) 1927.
Њу-Јорк	91	Њу-Јорк, јула 1927
После седам година	93	Њу Јорк, јула 1927
Посланица	94	Њу Јорк, јула 1927.
Ђенова	96	Ђенова, 31. јула 1927.
На дан Победи	(98)	Ђенова, 31. јула 1927.

К Сунцу за Сунце II

Наслов	од	напомена
После остварења сна	непагинирано	Београд, новембра 1927.
Бамбусов лист	4	Београд, априла 1929.
Чудно пиће – пут	7	

Biljana Dojčinović

SERBIAN POETESS IN *KNJIŽENSTVO* –
JOURNAL, PROCEEDINGS, DATABASE

Summary

In this presentation, it will be said how much and how Serbian poets are presented in the project of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia, called *Knjiženstvo, theory and history of women's writing in Serbian until 1915*. As a project whose main goal is revitalization and reevaluation of female literary creativity, writing and translation, *Knjiženstvo* deals with poetess, but the current results show that they are much less than the prose authors. Although the journal *Knjiženstvo* in the first issue, from 1911, opened a permanent section "Women's Literature and Culture" precisely on texts about the works of the poetess, from Jefimija to Danica Marković, in the following numbers there are much less works about poetic works. In the review of the journal, special attention will be paid to numbers 5 and 6, because they are proceedings from the conference held in 2015, entitled *What is Knjiženstvo?* The results will then be compared with the presence of a poetess in the printed proceedings *Knjiženstvo* and the database of the same name. In the second part of the paper, some interesting and lesser known examples of the work of Serbian poetess will be presented.

Key words: female literary creativity, *Knjiženstvo*.